

CONTENTS

	INTRODUCTION	03
	<u>Josine Sibum Siderius,</u> <u>Agnes Winter, Lola Diaz Cantoni</u>	
	WE NEED THIS	08
	<u>Dinnis van Dijken</u>	
	SAVING THE BEST TILL LAST	26
	<u>Gitte Brugman</u>	
	A TOAST TO THE SPECULATIVE	42
	<u>Henrike Scholten</u>	
	CHANGING PERSPECTIVES	60
	<u>Jovana Stulic</u>	
	LEARNING BY UNLEARNING	78
	<u>Iulia Aionesi</u>	
	COLLOFON	96

Introductie

Introduction

NL Het noorden van Nederland is een vruchtbare plek om te werken als kunstenaar of kunstprofessional: er is ruimte om te wonen, werken en nieuwe dingen uit te proberen, het netwerk is overzichtelijk en er heerst een grote collegialiteit onderling. Toch zien we ook dat deze mogelijkheden en de rijkheid aan in het noorden werkzame kunstenaars niet voor iedereen even goed zichtbaar zijn. Door een nieuw netwerk op te zetten met daarbinnen kleinere collectieven, wilden Kunstinitiatief VHDG en Kunsthuis SYB kunstenaars en kunstprofessionals met elkaar in contact brengen, en onderlinge uitwisseling stimuleren. Onder de naam Collective werd er een nieuw netwerk gesmeed tussen 25 deelnemers en de instellingen.

Collective werd georganiseerd in het kader van het experimentele talentprogramma *Artist in Space*. Binnen dit programma werkten de leden van platform *Noordenaars* (11 kunstinstellingen in Noord-Nederland) met elkaar samen om nieuwe kansen te creëren voor beeldend kunstenaars in het noorden. *Kunsthuis SYB* en *Kunstinitiatief VHDG* sloegen de handen ineen en hadden ambitieuze plannen om het werkveld bij elkaar te brengen, elkaar te inspireren en te ontmoeten.

We vonden elkaar online, zoals we inmiddels gewend waren tijdens de corona-crisis. En dat werkte goed: van 6 april tot 18 mei kwamen 25 kunstenaars wekelijks online bijeen om elkaars werk diepgaand te bespreken. In sessies die zo'n 3 uur duurden stond het werk van één van kunstenaars centraal en werd dit door de groep besproken door middel van de *D&A Arts* feedbackmethode. Deze methode nodigt deelnemers uit om de manier waarop zij gewoonlijk spreken, reflecteren en feedback geven te heroverwegen, waardoor zowel degene die de feedback ontvangt als degene die de feedback geeft iets leert. Één van de leden van elk collectief schreef na de sessies een tekst, waarin zij terugkijken op de sessies, het werk wat daarin besproken werd en wat hen opviel. Deze teksten zijn in deze publicatie gebundeld en geven een prachtig overzicht van de gesprekken die tijdens *Collective* gevoerd zijn.

We hadden niet kunnen hopen op een beter resultaat. Gedurende de weken zijn nieuwe collectieven ontstaan en daarmee nieuwe verbindingen, ideeën en inspiratie. We hopen daarmee te hebben bijgedragen aan ons doel om het kunstklimaat in het noorden te versterken. Een ding wat zeker is, is dat dit project smaakte naar meer. Er is duidelijk behoefte aan plekken om elkaar te ontmoeten en te praten over datgene wat je als kunstenaar bezighoudt. Wat ons betreft zetten we dit gesprek dan ook voort. We zijn op dit moment, samen met de collectieven aan het kijken hoe we vervolg kunnen geven aan *Collective*. To be continued!

Josine Sibum Siderius (directeur Kunsthuis SYB)

Agnes Winter (directeur Kunstinitiatief VHDG)

Lola Diaz Cantoni (projectcoördinator *Collective*)

EN

The north of the Netherlands is an inspiring place to work as an artist or art professional: there is room to live, work and try out new things, colleagues are easy to reach and there is a great willingness to work together. Yet we also see that these possibilities and the diversity of artists working in the north are not always clearly visible to everyone. By setting up a new network of smaller collectives, Art Initiative VHDG and Kunsthuis SYB wanted to bring artists and art professionals in contact with each other and encourage mutual exchange. Under the name Collective a new network was forged between 25 participants and the initiating institutions.

Collective was organized as part of the experimental talent program Artist in Space. Within this program the members of platform Noordenaars (11 art institutions in the North of the Netherlands) worked together to create new opportunities for visual artists in the north. Kunsthuis SYB and Art Initiative VHDG joined forces and had ambitious plans to bring the professional field together, and to meet and inspire each other in a meaningful way.

We found each other online, as we had become used to during the corona crisis. And that worked well: five collectives of five artists met each other in weekly sessions to explore each other's work. In each session, that lasted about

3 hours, the participants focused on the work presented by one of them. Their work was presented and then discussed by the group through the Das Arts feedback method. This method invites participants to rethink the way they usually speak, reflect, and give feedback, thus teaching both the one receiving the feedback and the one giving the feedback something new. One of the members of each collective wrote a text after the sessions, in which they look back on the sessions, the work that was discussed there and what struck them. These texts have been collected in this publication and provide a wonderful overview of the conversations that took place during Collective.

We could not have hoped for a better outcome. Throughout the weeks, new collectives emerged and with them new connections, ideas and inspiration. In doing so, we hope to have contributed to our goal of strengthening the art climate in the North. One thing that is certain is that this project is just a start. There is a clear need for places to meet and have in-depth conversations about what an artistic practice entails. We hope to continue this conversation and we are currently, together with the collectives, looking at ways to follow up on Collective. To be continued!

Josine Sibum Siderius (director Kunsthuis SYB),
Agnes Winter (director Kunstinitiatief VHDG),
Lola Diaz Cantoni (project coordinator Collective)

WE NEED THIS

Dinnis van Dijken

with Celine Wierda, Klaudija Ylaite,
Eleri Tzompanidou, Aalt van de Grint

NL

Ik was al bekend met de feedbackmethode van DAS Arts voordat ik aan dit project deelnam, maar dit was de eerste keer dat alles volledig online plaatsvond en ik moet bekennen dat ik er oorspronkelijk een beetje sceptisch tegenover stond. Maar de afgelopen vijf week hebben het tegendeel bewezen en beleefde ik de meest waardevolle leermomenten sinds het verlaten van de kunstacademie.

Er zijn weinig momenten na het afstuderen van de kunstacademie dat je op een gestructureerde manier feedback kan krijgen van collega's en het kan heel moeilijk zijn om een manier te vinden om uit je eigen wereldje te breken. Echter werden we bij dit project aan volslagen vreemden gekoppeld en begonnen we als het ware met een schone lei. De deelnemers uit mijn groep en hun projecten waren allemaal van zeer uiteenlopende aard. Waar Klaudija Ylaite en Eleni Tsompanidou een Fluxus-achtige instelling hebben en op een experimentele wijze het leven en de kunst combineren, heeft Aalt van de Glind zijn leven zo gestructureerd dat het volledig in dienst staat van zijn kunstenaarspraktijk. Celine Wierda heeft een achtergrond in theater en werkt op diverse manieren met maatschappelijk relevante onderwerpen. Ik probeer de schilderkunst en diens constructies onderdeel te maken van het leven zelf. Iedereen was vrij om te kiezen of ze een specifiek project aan elkaar

presenteerden of hun hele oeuvre voor ons ter discussie legden. Waar we bij de een heel specifiek keken naar de kwaliteiten van een enkel project, bespraken we bij de ander voornamelijk de grote lijnen en centrale thema's in hun werk.

Het was bij Aalt dat we voornamelijk de grotere lijnen en thema's hebben besproken en het was ook bij zijn werk dat we wat kleine beperkingen van het online format tegenkwamen. Een van de interessantste onderwerpen dat naar voren kwam was de discussie omtrent Aalt's vriendin en diens chronische ziekte. Zijn vriendin figureert veel in zijn werk omdat Aalt continue foto's maakt van alles en iedereen in zijn nabije omgeving. Deze beelden gebruikt hij vervolgens om nieuwe werken mee te maken waarmee hij onderzoekt hoe nieuwe verhalen kunnen ontstaan door bijvoorbeeld te spelen met hun context en hoe ze in een ruimte geplaatst worden. De discussie niet alleen interessant omdat het op persoonlijk niveau al een beladen onderwerp is, maar ook omdat de eigenaarschap van dergelijke verhalen veel wordt gevraagd in het publieke debat. Want mag je anno 2021 nog als kunstenaar verhalen over de chronische ziekte van een ander of neigt dat richting exploitatie? Alhoewel Aalt de aller-allerlaatste persoon zou zijn die je ooit van zoiets zou kunnen beschuldigen, en we weten dat alles in goede overeenstemming is gebeurd, blijft het goed om bij zulke onderwerpen stil te blijven staan en dit opnieuw te bevragen.

Zeker omdat we als kunstenaars en ons werk eveneens bijdragen aan het publieke debat is het fijn dat we dit tijdens deze sessies konden bespreken zonder dat iemand er op werd afgerekend.

Waar het online format van deze sessie voor mij persoonlijk wat tekort schoot is dat je heel moeilijk de tactiele kwaliteiten van een werk en de betekenissen die zij genereren kan beoordelen. We kwamen heel ver omdat **Aalt** zeer goede documentatie aanlevert, maar soms mis je gewoon de lichamelijke ervaring of de tactiliteit van een object. Zeker bij **Aalt's** werk stuurt de uitvoering en presentatie heel sterk de lading en betekenis van zijn beelden. Alle foto's die hij in zijn eigen doka ontwikkelt zijn tevens kleine experimenten waarin hij bijvoorbeeld speelt met oud fotopapier of chemicaliën. Sommige werken zijn bijvoorbeeld extra intiem doordat ze heel klein van formaat zijn, of dat het lijkt alsof ze uit een oud archief komen en sommige details net wat waziger zijn omdat hij oude chemicaliën of ander experimenteel materiaal heeft gebruikt. Zo blijkt maar dat niet alle kunstwerken volledig tot hun recht zullen komen in een videocall.

Eleni Tsompanidou, A Miroloi of Life, 2020

Daarentegen schittert het online format van deze sessies juist wel wanneer het gaat om conceptueel werk. De vertaalslag is een stuk kleiner omdat het meer om ideeën gaat en minder om de materiële aspecten of de uitvoering van een werk. Hierdoor kan je tijdens de discussies dieper ingaan op de nuances of connotaties van een project zonder dat je echt een bepaalde ervaring mist.

Dinnis van Dijken, *Your Parents Must be Proud?* (video still), 2021

Zeker het werk van **Eleni** en **Klaudija** zijn vrij conceptueel van aard en dat maakte het vrij gemakkelijk om zowel in detail als in grote lijnen over hun werk te praten. Het grootste verschil tussen deze twee was voornamelijk dat bij **Eleni** het werk **A Miroloi of Life** al voltooid was en dat **Klaudija** nog in het maakproces zat van **Deconstructing Poetry; or make your own narrative** (werktitel). Waar we bij **Eleni** vooral de manier waarop het werk op de toeschouwer overkomt bespraken, werd er bij **Klaudija** veel meer gespeculeerd over wat er nog zou kunnen gebeuren. **Celine** en ik presenteerden eveneens video werken die vrij schetsmatig van aard waren, maar in tegenstelling tot de anderen kozen wij ervoor om stil te blijven tijdens de discussie rondes. De combinatie van schetsmatig werk en weinig uitleg van de maker ervan, zorgde ervoor dat de interpretaties en discussies alle kanten opgingen en ondanks dat ik het soms wilde uitschreeuwen van frustratie was de onbestuurbaarheid van deze feedbacksessie juist het element dat mij de meest gevarieerde en onverwachte hoeveelheid aan ideeën en opties gaf om in de toekomst te verkennen. Maar als je een gerichte discussie wilt hebben rondom specifieke onderwerpen is de optie om stil te blijven soms iets wat je maar beter achterwege kan laten.

Wat je ook merkte bij veel projecten waren de effecten van de pandemie. Het was heel interessant om te zien hoe de betekenis van alle projecten in meer of mindere mate werd gestuurd door situaties waar we zelf geen zeggenschap in hebben. Zo onderzocht **Celine** met het onderwerp alleen zijn niet alleen het meest relevante thema van het afgelopen jaar maar ook de (nieuwe) culturele connotaties ervan en wat het persoonlijk voor haar betekent. Daarbij komt dat ze met haar project veel rekening moest houden met de opgelegde maatregelen omdat de geplande installatie deel uit zou gaan maken van een openbaar evenement. Bij **Eleni** lag de situatie weer wat anders. Zij koos ervoor om tijdens haar residency een Open Call te plaatsen om mensen uit te nodigen om een briefwisseling met haar aan te gaan rondom het onderwerp 'rouw'. De briefwisseling is een hele Corona-proof methode en iets wat toevalligerwijs naadloos binnen **Eleni's** oeuvre past. Het verbod op bezoek versterkte eveneens het gevoel van de eenzaamheid dat goed past bij veel ideeën die we hebben rondom het rouwproces. Dus ondanks dat de Corona crisis niet direct gerelateerd was aan **Eleni's** werk, versterkte de timing het werk op een manier die ze waarschijnlijk zelf niet had kunnen voorzien. **Klaudija's** poëtische mindmaps werden eveneens Corona-proof gepresenteerd in een etalage, maar ook dat was een presentatievorm dat heel natuurlijk in haar praktijk past. Mijn eigen project waarbij ik minigolf op een schilderij in het atelier speelde, draaide

oorspronkelijk alleen maar om zelfvermaak maar dat kreeg een hele andere lading toen iedereen verplicht werd om thuis te blijven.

Ook dat deze sessies online plaatsvonden was vast en zeker gestuurd door de opgelegde maatregelen, maar ik denk dat de beperkingen er voor hebben gezorgd dat er bij ons de ogen werden geopend voor wat er nog wél mogelijk was. Deze online sessies waren een absolute verademing voor ons allemaal en ook een manier om weer met een frisse blik aan de slag te gaan. Zelfs al heb ik hiervoor nooit een stap buiten het atelier hoeven te zetten. Na vijf week is het bijna een anticlimax dat ik niet iedere maandag een feedbacksessie op mijn planning heb staan.

EN

I was familiar with the DAS Arts feedback method before I took part in this project, but this was the first time that everything took place online. And I must admit I was a little sceptical about it from the outset. But the past five weeks have proven me wrong, and I experienced the most valuable learning moments since leaving art school.

After graduating from art school, you are given few opportunities to receive feedback in a structured way from colleagues. So it can be very difficult to find a way to break out of your own little world. In this project, however, we were thrown together with complete strangers, and we started with a clean slate, so to speak. The participants in my group and their projects were highly diverse in nature. While Klaudija Ylaite and Eleni Tsompanidou adopted a fluxus-like attitude and combined life and art in an experimental manner, Aalt van de Glind has structured his life in such a way that it is completely in the service of his artistic practice. Celine Wierda has a background in theatre and works in various ways with socially relevant subjects. I try to make painting and its structures part of life itself.

Everybody was free to choose whether they wanted to present a specific project to the group or put forward their entire body of work for discussion. In the case of one

participant, we focused on the qualities of a single project, while in another case we discussed the bigger picture and main themes in the work.

It was with Aalt that we mainly discussed the bigger picture and themes, and with his work we ran up against some minor limitations in the online format. One of the most interesting conversations concerned Aalt's girlfriend and her chronic illness. She figures frequently in his work because Aalt is constantly taking pictures of everything and everybody around him. He then uses these images to make new works in which he explores how new stories can emerge, for example by playing with their context and how they are positioned in space. The discussion was interesting not only because it was a highly charged subject at a personal level, but also because the ownership of such stories is a hot topic in public discussions. After all, can an artist today discourse upon the chronic illness of another person? Or does that veer towards exploitation? Although Aalt is the last person you could ever accuse of that, and we know that everything was done in good consultation, it is nonetheless worthwhile considering this issue in such cases and to ask yourself that question. And certainly since we, as artists, contribute to public discussion through our work, it was beneficial to discuss this during these sessions without judging anybody in the process.

Aalt van de Glind, Moe (Tired), 2021

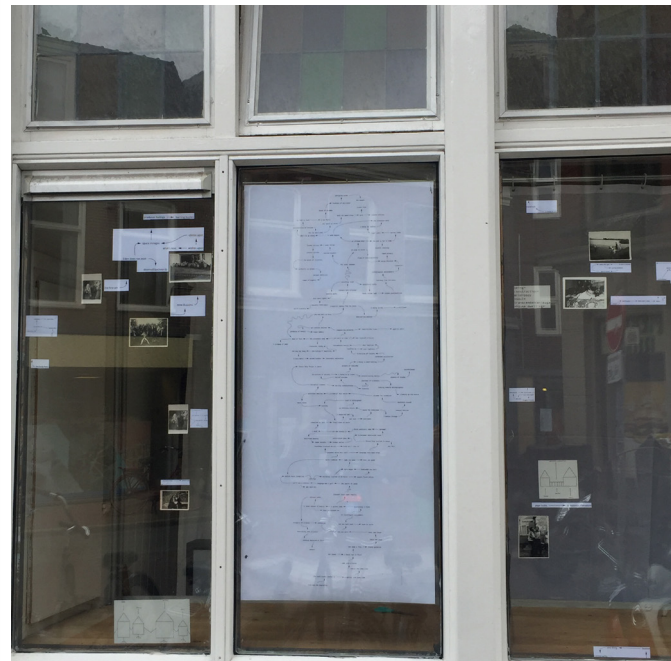
Where the online format proved inadequate for me personally was that it was extremely difficult to gauge the tactile qualities of a work and the meanings it generated. We came very far because **Aalt** provided very good documentation, but sometimes you simply missed the physical experience or the tactility of an object. Certainly in the case of **Aalt's** work, the execution and presentation greatly determined the content and meaning of his images. All the photos that he developed in his own darkroom were minor experiments in which he played with old photo paper or chemicals, for example. Some works were highly intimate because of their tiny format, or because they look like they

come from an old archive, and some details were that little bit hazier because he used old chemicals or some experimental material. And so it was that not all artworks could be seen to their full potential during a video call.

On the other hand, the online format of these sessions truly shined when it came to conceptual work. The translation was a good deal shorter because we were dealing here more with concepts and less with the material aspects or the execution of the work. That meant that during the discussions we could dive more deeply into the nuances and connotations of a project without really missing any particular experience. The work of **Eleni** and **Klaudija** in particular is very conceptual in nature and that made it fairly easy to talk both in detail and in general about their work. The biggest difference between these two was that in the case of **Eleni**, the work **A Miroloi of Life** had already been completed, while **Klaudija** was still in the process of making **Deconstructing Poetry; or make your own narrative (working title)**. With **Eleni** we mostly discussed the way the work is seen by the viewer, while with **Klaudija** we speculated more on what might still happen. **Celine** and I also presented video works that were fairly sketchy in character, but unlike the others we chose to remain silent during the discussion rounds. The combination of schematic work and little explanation from the makers ensured that the interpretations and discussions went in all

directions, and even though I sometimes wanted to scream it out of frustration, the uncontrollable nature of this feedback session was precisely the element that gave me the most varied and unexpected number of ideas and options to explore in the future. But if you want to have a focused discussion about specific subjects, the option of remaining silent is perhaps something you can better ignore.

What you also noticed in many projects was the effect of the pandemic. It was really interesting to see how the meaning of all projects was dictated to a greater or lesser degree by situations that we ourselves had no control over. For example, taking 'being alone' as her subject, **Celine** explored not only the most relevant theme of the past year but also the (new) cultural connotations of it and what it meant for her personally. Moreover, in her project she had to consider the measures put in place because the proposed installation would be part of a public event. The situation was different in the case of **Eleni**. During her residency she chose to hold an Open Call and invite people to exchange letters with her on the subject of 'mourning'. The letter exchange was a very Corona-proof method and something that by chance blended seamlessly within **Eleni's** body of work.

Klaudija Ylaite, De-constructing Poetry: or Make Your Own Narrative, 2021

Celine Wierda, Nepen, 2021

Moreover, the ban on visits strengthened the sense of loneliness linked to many of our ideas concerning the process of mourning. So even though the Corona crisis was not directly related to Eleni's work, the timing of it strengthened the work in a way she probably couldn't have envisaged. **Klaudija's** poetic mind-maps were also presented in a Corona-proof way in a display, but that was also a form of presentation that fitted very naturally into her practice. My own project, in which I played mini-golf on a painting in the studio, initially centred on entertainment only, but that acquired another meaning when everybody was forced to remain at home.

Even the fact that these sessions took place online was no doubt dictated by the emergency measures put in place, but I think the limitations also opened our eyes to what was possible. These online sessions were an absolute breath of fresh air for all of us, and also a way to get a new perspective on our work. And for this I didn't even have to take a step outside the studio. After five weeks, it was something of an anti-climax not to have a feedback session planned for every Monday morning.

SAVING THE BEST TILL LAST

Gitte Brugman

with Amber Veel, Laura Zwaneveld,
Marc Paulusma, Nynke Brandsma

NL

... En dan is het eindelijk mijn beurt. Officieel is het traject *Collective Connective* zo goed als afgerond. Met de grote groep hebben we al nabesproken. Maar door omstandigheden is mijn eigen presentatie enkele weken uitgesteld. Vijf dagen voor de deadline van dit stuk, is het dan zover.

Ik zit 's avonds achter mijn laptop. Voor het eerst in maanden start ik het Miro-bord op. Tot nu toe zaten anderen hier aan de knoppen, dus ik moet even zoeken. Het werkt! Verspreid over één bord staan clusters vrolijk gekleurde post-its. The Amber-ambiance, the Laura-landscape, the Nynke-nook en the Marc-mount. Zo meteen komt daar mijn eigen 'roze wol'k bij.

De Teamsverbinding met mijn vier maatjes komt dit keer zonder problemen met beeld of geluid tot stand. Terwijl iedereen zich met thee, koffie of water installeert, praten we even over de afgelopen nabespreking. De wens om een vervolg te geven aan dit traject leeft, maar niet meteen met de hele groep. Laten we met z'n vijven eerst eens live samenkomen, nemen we ons voor. Onze app-groep houden we in stand als een makkelijk hulpmiddel om elkaar even iets te vragen of om wat te delen.

Marc Paulusma, Boeteburger Project, ongoing project

Ik voel toch even een kriebeltje van zenuwen, als ik mijn PowerPoint-presentatie start. De gezichten van de anderen verdwijnen uit beeld, ik zit alleen met mijn laptop aan mijn eettafel en vul de stilte. Ik houd mezelf voor dat er niets van afhangt. De andere vier waren lyrisch over hun besprekingen. Een cadeautje, het voelt alsof ik jarig ben, zei Amber, die het spits afbeet. Me verheugend op net zo'n geschenk, steek ik van wal.

Gitte Brugman, Beach, 2021

Met zevenmijlslaarzen loop ik door mijn CV. Lang niet al mijn activiteiten staan erop, maar dan nog is het best een aardige lijst boeken, exposities en functies, die de revue passeert. Mijn focus is soms te lokaal, denk ik, waardoor ik moeite heb mijn werk landelijk onder de aandacht te brengen.

Heeft de groep nog tips? En wat vinden de andere vier van mijn nieuwe plan *Walks with Duncan*?

Het plan bestond nog niet voor ik aan *Collective Connective* begon. Het is niet voor niets, dat ik als laatste mijn presentatie wilde houden. Waar de anderen een duidelijke vraag aan de groep konden formuleren, heb ik een paar weken lopen dubben. Wandelend door het Leeuwarder Bos, met hond, borrelde daar voorzichtig een idee naar boven. Als een gasballetje in de sloot.

Al die jaren dat ik hier al met deze en mijn vorige honden heb gewandeld, heb ik honderden, zo niet duizenden foto's gemaakt. Soms in stemmig zwart-wit, dan weer van alles dat bloeit. De honden spelen daarin soms - al dan niet gewenst - een rol. Kan ik daar iets mee? Dus dook ik in mijn bestanden en bracht mijn beste hondenfoto's en mooiste landschappen bij elkaar. *Walks with Duncan* staat in de kinderschoenen en dit groepje mag er als eerste iets van zeggen. Als zij hun eerste roddelsessie houden, zet ik een kop thee voor mezelf. Mijn kladblok ligt klaar voor de rondes die volgen. De eerste is mijn favoriet: *Wat werkt voor mij*. Die formulering dwingt ons steeds om vanuit ons eigen perspectief de positieve kanten te beschrijven van het werk. De eerste complimenten brengen een lach op mijn gezicht. Ik

begin te begrijpen wat ze bedoelen met *een cadeau*. De volgende etappes helpen me verder. Doe ik wel genoeg moeite om zichtbaar te zijn, is de vraag die oprijst uit de reacties. Op social media en mijn website zou ik veel meer kunnen laten zien. Wie is mijn doelgroep? Wat wil ik vertellen met mijn nieuwe project? Er tuimelen tips en adviezen over het Miro-bord, en zelfs existentiële vragen als *Wat wil je doen? Wie wil je zijn?*

Wat me opvalt is dat we elkaar de afgelopen weken best goed hebben leren kennen. De een reageert vooral vanuit intuïtie en gevoel, de ander is onderzoekend, vragend, of wil duidelijkheid. De een gaat recht op het doel af, de ander doet een stapje terug en kijkt van een afstandje. Hoe zouden de anderen mijn bijdrage hebben ervaren?

De eerste twee sessies vulde Laura het Miro-bord in en was ik degene die de tijd in de gaten hield. We moesten toen de verschillende etappes van deze feedbackmethode nog onder de knie krijgen, en dus trok ik af en toe aan de bel als de formuleringen te ver afweken van *Wat werkt voor mij, of Als ... heb ik nodig*. Dat bracht ons dan weer op het juiste

spoor. En we leerden snel, want na de tweede bijeenkomst liepen de verschillende fases soepel en hoefde niemand meer te corrigeren.

Deze laatste keer vormt daarop geen uitzondering. Al valt de vraag *Vind je dat je moet kiezen tussen tekst en foto's* officieel niet in de categorie open vragen. Mijn microfoon staat op stil. Ik trek slechts een wenkbrauw op en lach. Ik kan alleen maar blij zijn met de getoonde betrokkenheid.

In de roddelronde waarin ik mee mag luisteren, hoor ik terug wat de anderen op hun beurten hebben ervaren. Complimenten verpakt in *Beoordeling*. Hoe kan de maker zijn of haar eigen kwaliteiten niet zien?! De discussie levert zinvolle aanknopingspunten op voor mijn nog kersverse plan. Ik krijg er nog meer zin in.

Het traject bewijst zijn waarde. Hoewel je trots kunt zijn op wat je maakt en bereikt, houd je toch altijd twijfel. Had ik niet beter...? Zou het niet zus of zo? Waarom lukt dit niet? Een ander opent je ogen voor wat er al is, maar wat je zelf vaak wegwuift als iets vanzelfsprekends.

Direct na afloop van de bijeenkomst heb ik niet het euforische gevoel dat de anderen eerder is overvallen. Dat kan komen door mijn koortsige hoofd. Of misschien waren mijn verwachtingen te hooggespannen? Pas als ik een dag later mijn eigen aantekeningen en die op het Miro-bord teruglees, dringt het langzaam tot me door.

Er staan prachtige dingen op.

Ik krijg er energie van. En ik bloos met terugwerkende kracht.

Nynke Brandsma, Fogcurtain, 2020

EN

... And then it was my turn at last. Officially, the Collective Connective project was more or less finished. We've already discussed it with the whole group. But circumstances forced the postponement of my presentation for a few weeks. So five days before the deadline for this piece, the moment had finally come.

I was sitting at my laptop in the evening. I opened up the Miro board for the first time in months. Up until now, other people had been pressing the buttons, so now I had to figure it out. It worked! Clusters of cheerfully colourful Post-Its lay scattered across one board. The Amber ambiance, the Laura landscape, the Nynke nook and the Marc mount. Soon my 'Pink cloud' would be added.

This time the Teams connection with my four mates opened immediately, with pictures and sound. As everybody seated themselves with tea, coffee or water, we chatted about the previous discussion. There was a shared desire to organize a sequel to this project, but not immediately with the whole group. Let the four of us first meet live, we proposed. We'll maintain our app group as a handy tool for asking one another questions or sharing things.

Even so, I felt a little hint of nerves as I began my PowerPoint presentation. The faces of the others disappeared from view.

I was sitting alone with my laptop at the dining table and filling the silence. I told myself 'something depends on this'. The others were lyrical about their discussions. 'A gift - feels like my birthday', said Amber, who kicked off. So away I went, looking forward to such a gift.

I ran through my CV with seven-league strides. Not all my activities were listed, but it was still a pretty long list of books, exhibitions and positions. My focus was sometimes too local, I thought, which is why I had difficulty calling attention to it nationally. Did the group have any tips? And what did the others think of my new plan: Walks with Duncan?

That plan didn't exist before I started with Collective Connective. So it's for good reason that I wanted to be the last to hold a presentation. While the others were able to formulate a clear question for the group, I mulled on it for a few weeks. As I walked through the woods of Leeuwarder Bos with my dog, an idea slowly rose to the surface, like an air bubble in a ditch.

All the years I'd been walking here with this dog, and previous dogs, I'd taken hundreds, perhaps thousands of photographs. Sometimes in atmospheric black-and-white, sometimes of everything that blossoming. Sometimes the dogs made an appearance - intentionally or otherwise.

Laura Zwaneveld, untitled, 2021, wood, photo, beeswax

Could I do anything with this material? So I dived into my files and gathered together my best dog pictures and finest landscapes. *Walks with Duncan* is still at an early stage of development, and this group was the first to comment on it.

While they settled into their first gossip session, I made a cup of tea for myself. My notebook lay waiting for the rounds to follow. The first was my favourite: 'What works for me'. That formulation forced us to always describe the positive sides of the work from our own perspective. The first

compliments brought a smile to my face. I began to understand what they meant by a gift.

The following stages helped me further. Did I make enough effort to be visible, was the question that emerged from their reactions. I could show a lot more on social media and on my website. Who is my target group? What do I want to say with my new project? Tips and suggestions jumped off the Miro board, as did existential questions like *What do you want to do? Who do you want to be?*

It struck me that we'd got to know one another quite well over recent weeks. One person responded largely on the basis of intuition and feeling, the next was investigative and questioning, the next sought clarity, the next proceeded in a very direct manner, the next stepped back and viewed matters from a distance. How did the others experience my contribution?

Laura filled the Miro board during the first two sessions, and I was the one who kept an eye on the time. We had yet to master the various stages of this feedback method, and so I sounded the alarm now and again if the formulations deviated too far from *What works for me*, or *If this, then I need that*. That got us back on this right track

again. And we learned quickly, because after the second session the various phases proceeded smoothly and nobody had to make corrections.

This final session was no exception, although the question *Do you think you have to choose between text and photos* did not officially belong in the category 'open questions'. My microphone was on mute. I raised just an eyebrow and laughed. I could only be content with the commitment shown by everyone.

In the gossip session that I could listen in on, I heard what the others in turn had experienced. Compliments were packaged as *rumbles* - how could the maker not see his or her own qualities?! The discussion generated useful pointers for my brand-new plan. I was looking forward to it more and more.

This whole project has demonstrated its value. Although we can be proud of what we make and achieve, there's always some lingering doubt. Wouldn't it have been better to have done this or that? Why is it not working? Other people opened our eyes to what already existed, things we often dismissed as obvious.

I did not have the same sense of euphoria that the others experienced immediately after the session. That might be

down to my feverish head. Or maybe my expectations were too high? It was only a day later, as I read back over my notes and those on the Miro board, that it slowly dawned on me. There were wonderful things on it. They filled me with energy. And I blushed retrospectively.

Amber Veel, Gerrit, 2019-2020, traditional tanned bovine skin

A TOAST TO THE HYPO- THETICAL

Henrike Scholten

with Aebele Trijsburg, Koos Buist,
Marix Sixma, Morika Balu

“Ah, daar ben je! We vroegen ons niet af waar je was, aangezien dit de opening van jouw expositie is.”

NL Stiekem horen wat andere mensen over je werk zeggen moet wel een van de oudste fantasieën zijn van beeldend kunstenaars. Het is een verhaal dat helemaal teruggaat naar de oudheid, toen de legendarische schilder Apelles zich ongezien verstopte achter zijn eigen werken, omdat hij het publiek inschafte als een oplettender criticus dan zichzelf.¹ Maar hij kende ook de grenzen van de kennis van het grote publiek: een voorbijgaande schoenmaker kan misschien wel de geschilderde sandalen bekritisieren, maar niet de kwaliteit van het schilderij zelf.

Wij, vijf kunstenaars werkzaam in het noorden van Nederland, bevonden ons in een situatie die iets vergelijkbaars met dit eeuwenoude verhaal mogelijk maakte. Alleen niet in het geheim: wij gingen deze situatie vrijwillig aan. Niet in het echt, maar via Zoom. En er waren geen sandalen bij betrokken.

“Ja, hier ben ik. Ik verborst me even achter die plant daar. Maar ik heb alles gehoord wat jullie net zeiden!”

Wij zijn Monika Balu, Koos Buist, Henrike Scholten, Marnix Sixma, en Aebele Trijsburg. Wij werden met z'n vijven bij elkaar gezet als onderdeel van het Connective Collective project, geïnitieerd door Kunsthuis SYB en VHDG. Als een tijdelijk collectief zouden wij vijf feedbacksessies uit gaan voeren waarbij we de DAΣArts feedback methode volgden. Een keer per week zochten we online contact vanuit onze verschillende locaties, waarbij een van ons een project presenteerde. Wanneer het werk eenmaal gepresenteerd is, stelt de maker de feedbackgroep een vraag. Daarna is de presenterende kunstenaar vooral stil. De groep voert vervolgens een vastomlijnd programma van tien stappen uit, elk met zijn eigen regels en tijdslimiet, en elk ontworpen om specifieke, bruikbare beetjes informatie te verkrijgen. De strakke structuur van de DAΣArts methode, en de manier waarop wij die ons eigen maakten, doet denken aan Johan Huizinga's klassieke definitie van spel. Volgens Huizinga is spel een belangrijk onderdeel van elke cultuur.

Het is een vrijwillige activiteit die vorm krijgt binnen specifieke grenzen van ruimte en tijd, en om te kunnen spelen moet je de spelregels accepteren. Het gaat hand in hand met een gevoel van opwinding of plezier. Boven alles is er een sterk gevoel dat spel 'afgescheiden' is of verschilt van het *echte leven*.² In de toch al vrij artificiële context van een Zoommeeting bleken de feedbacksessies een vreemd spel te zijn dat onze echte kunstpraktijken in een hypothetische situatie plaatste.

Marnix Sixma, untitled image, 2020

In de eerste sessie presenteerde **Marnix** een werk in opdracht voor een publieke ruimte. Het tekstele werk zal geplaatst worden in de vloer van een overheidsgebouw, waar het bezoekers op subtiele wijze uitnodigt om te reflecteren op het eerste artikel van de Nederlandse grondwet. Als een kunstenaar die het gewend is om werk in opdracht te maken, gebruikte **Marnix** de sessie om inzicht te verkrijgen in de balans tussen die werken en autonoom werk. Maar de vraag van de presenteerde kunstenaar kan ook abstracter zijn. In de tweede sessie presenteerde **Aebele** meerdere fotografische werken waarin een fictief personage genaamd **de Zakenman** ("the Businessman") de hoofdrol speelt. Al spelend met culturele stereotypes is **de Zakenman** een soort van 'everyman' die te zien is allerlei vreemde maar herkenbare situaties. Vaak zegt hij ons iets over de relatie van de mensheid tot de natuur. **Aebele's** vraag voor het publiek is: wat willen wij van de Zakenman? In de derde sessie deelde **Koos** de eerste montage van een film waaraan hij werkt. Omdat de film gepresenteerd werd zonder ondertiteling wilde hij weten hoe wij, als Nederlandssprekenden en niet-Nederlandsprekenden, het verhaal interpreteerden. De film volgt een eenzame man die steeds meer bewijs vindt voor het bestaan van mysterieuze zeezwezens achter de Nederlandse kustlijn. Gepresenteerd als een mix van persoonlijke reflectie en 'wetenschappelijke' bevindingen nodigt de film ons

uit om na te denken over hoe dun de scheidslijn kan zijn tussen persoonlijke betekenisgeving en waanideeën. Monika presenteerde een werk dat ze aan het maken is, omdat ze wilde nadenken over het afrondingsproces. Het werk betreft een draagbaar beschermend apparaat dat ze zelf heeft uitgevonden. Je draagt het over je gezicht en rondom je oren, en het wordt geleverd met speciale schoonmaakinstructies. Haar werk gaat op ironische wijze over de ~~corona~~-maatregelen en is geïnspireerd door maffe theorieën over het voorkomen van infecties. Het onpraktische apparaat doet tegelijkertijd grappig en sinister aan, en maakt het publiek bewust van de manier waarop onze ervaring van de wereld wordt bemiddeld door onze zintuigen, maar ook door onze angsten. Tenslotte vroeg Henrike om feedback op een grote onvoltooide tekening, en op een performatieve workshop waarin ze het idee van tekenen als belichaamd cultureel erfgoed onderzoekt. Laatstgenoemde brengt op speelse wijze deelnemers' aangenomen ideeën over kunst en natuur aan het licht, en nodigt hen uit om problemen visueel op te lossen. In haar onvoltooide tekening verkende Henrike een compositievorm die nieuw was voor haar werk.

In iedere feedbacksessie, na ongeveer een uur van intensief denken en praten over het werk, is er een deel genaamd ~~na~~ *de Première* of *roddelronde*. In ons geval waanden we ons gezamenlijk op de opening van de kunstenaars expositie

of presentatie, waar we voor vijftien minuten converseerden alsof de kunstenaar er niet bij was.

Misschien was het de strakke structuur van de sessies en het vertrouwen dat dit schepte. Misschien misten we gewoon het rondhangen op exposities en openingen. Voordat we het wisten, tilden we het inlevingsvermogen dat nodig was voor deze oefening naar een ander niveau. De *Première* betrof niet meer alleen het werk dat net aan ons gepresenteerd was, maar werd onderdeel van een hypothetische grotere tentoonstelling van dezelfde maker. Af en toe vulden we de ontbrekende facetten aan met elementen die nog niet aanwezig waren in het werk. Ik hou ~~echt van de manier~~ *waarop ze de muurteksten heeft gedaan*. Iedere keer proosten we op de maker, met onze koffiekopjes naar het scherm geheven. Iedere keer stelden we ons voor dat we champagne dronken.

Als onderdeel van dit tijdelijke collectief gebruikten we onze verbeelding om om te gaan met de verveling en de frustratie van het leven in de lockdown, zeker. Maar dat betekent niet dat zulk spel niet serieus is. De oefeningen waarbij we onszelf in iemand anders moesten verplaatsen, of waarbij we ons inbeelden dat we een onvoltooid werk zagen alsof het af was, brachten ons gedurende de vijf sessies tot inzichten die we ander wellicht niet zouden hebben gehad.

Onze kunstpraktijken zijn heel verschillend, maar als er een overkoepelend thema is in dat wat we doen, dan is het misschien wel dat we allemaal een vorm van humor gebruiken om te reflecteren op de wereld om ons heen. Onze projecten weerspiegelen het leven in veranderende tijden en binnen veranderende ecologieën, ze spelen met elementen van popcultuur, bedrijfscultuur of randtheorieën, en verwijzen naar geschiedenis, kunst, en verschillende aspecten van het leven in lockdown.

Volgens **Huizinga** heeft al het spel betekenis. Het is een essentieel aspect van het leven, dat terugkomt in de ernst en het doen-alsof van kinderspelletjes, maar dat ook veel verklaart over sport, politiek, en religieuze ceremonies. Speelsheid en verbeelding klinken misschien als onschuldige concepten, maar ze zijn niet neutraal. Het zijn strategieën die we gebruiken om de wereld te begrijpen, en die ons helpen om impact te hebben op diezelfde wereld. Ze kunnen een heel waarachtige manier zijn om ideeën zichtbaar te maken, om eens iets op z'n kop te zetten, om iets te kunnen zeggen zonder het te hoeven zeggen. In een tijd waarin zoveel normale sociale interacties - vergaderingen, openingen, even ergens iets drinken - uit nood online plaatsvonden, gaan zulke gewone activiteiten hypothetisch aanvoelen, als een soort ritueel dat we uitvoeren. En waarom brengen we daar geen toast op uit?

Proost!

Aebele Trijsburg, Unforeseen Circumstances, 2018

- 1 Pliny. Natural History, Volume IX: Books 33-35. Translated by H. Rackham. Loeb Classical Library 394. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1952. p.325
- 2 Johan Huizinga, Homo Ludens: proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur. Haarlem: Uitgeverij H.D. Tjeenk Willink. Vierde druk, 1952. p.29

“Ah, there you are! We were just wondering where you were, since it’s your exhibition opening.”

EN Secretly hearing what other people are saying about your work has to be one of the oldest fantasies of visual artists. The story goes all the way back to antiquity, with the legendary painter Apelles hiding unseen behind his own works, rating the public as a more observant critic than himself.¹ But he also knew the limits of the general public’s knowledge: a passing shoemaker may be able to criticise his painted sandals, but not the quality of the painting itself.

We, five artists working in the North of the Netherlands, found ourselves in a situation that facilitated something similar to this age-old story. Only not secretly: we entered the situation willingly. Not in person, but via Zoom. And it didn’t involve sandals.

We are Monika Balu, Koos Buist, Henrike Scholten, Marnix Sixma and Aebele Trijsburg. The five of us were placed together as part of the Connective Collective project, initiated by Kunsthuis SYB and VHDC. As a

“Yeah, I’m here. I was just hiding behind that plant over there. But I heard everything you just said!”

temporary collective, we agreed to carry out five feedback sessions following the DASArts feedback method. Once a week, we dialed in from our different locations, and one of us would present a project. The work is presented, and the maker asks the feedback group a question. After that, the artist presenting their work is mostly silent. The group then follows a set program of ten steps, each with its own rules and time limit, and each designed to draw out specific bits of useful information.

The tight structure of the DASArts method, and the way we adapted it, brings to mind Johan Huizinga’s classic definition of a game. According to Huizinga, play is an important element of every culture. It is a voluntary activity that occurs within specific boundaries of space and time, and in order to play you need to willingly accept a set of rules. It goes together with a sense of excitement or joy. Most of all, there is a distinct sense of the game being ‘separated’ or different from real life.² But in the already quite artificial situation of a Zoom meeting, the feedback sessions turned

out to be a strange game that placed our real artistic practices in a hypothetical situation.

Koos Buist, Waddenzeevolk (video still), 2021

In the first session **Marnix** presented a commissioned work for a public space. The text-based work will be installed in the floor of a government building, where it subtly invites visitors to reflect on the first article of the Dutch constitution. As an artist who is used to working in response to commissions, **Marnix** used the session to gain insights into balancing those works with unprompted artworks. But the presenting artist's question can also be more abstract. In the second session, **Aebele** presented multiple photographic works in which a fictional character named **the Businessman** plays a leading

role. Playing with cultural stereotypes, **the Businessman** is a kind of 'everyman' who shows up in all kinds of strange but recognisable situations. Often, he tells us something about mankind's relation to nature. The question for the audience becomes: what do we want from **the Businessman**? In the third session, **Koos** shared the first cut of a movie he is working on. As the movie was presented without subtitles, he wanted to know how we, as both Dutch and non-Dutch speakers, interpreted the story. The movie follows a lonely man who finds more and more evidence for the existence of mysterious sea creatures behind the Dutch coastline. Presented as a mixture of personal reflections and 'scientific' findings, the short film invites us to think about how thin the line can be between personal meaning and delusion. **Monika** presented a work she is making, to help her think through the process of finalising it. The work is a wearable protective device she invented. It goes over your face and around your ears, and it comes with special cleaning instructions. In an ironic way, her work deals with COVID measures and is inspired by crackpot theories on how to prevent infection. The unpractical apparatus becomes silly and sinister at the same time, making the audience aware of how our experience of the world is mediated by our senses as well as our fears. Finally, **Henrike** asked for feedback on a large unfinished drawing, as well as on a performative workshop in

which she explores drawing as embodied cultural heritage. The latter playfully brings to light participants' preconceived ideas about art and nature, inviting them to solve problems visually. In her unfinished drawing, Henrike explored a type of composition that was new to her work.

In each feedback session, after about an hour of intensively thinking and talking about the work, there is a section titled *after the Premiere or Gossip round*. In our case, we collectively imagined we were at the opening of the artist's exhibition or presentation of their work, conversing for fifteen minutes as if the artist was not there.

Maybe it was because of the tight framework and the trust it generates. Maybe we just missed hanging out at exhibitions and openings. Before we knew it, the imagination required for this exercise was taken a step further. The *Premiere* not only featured the work presented to us, but became part of a hypothetical larger exhibition by the same maker. Sometimes we filled in the blanks with elements not yet present in the work. *I love the way she handled the information signs*. Each time, we proposed a toast to the maker, holding our coffee cups up to the screen. Each time, we pretended we were drinking champagne.

As part of this temporary collective, we used imagination to deal with the boredom and frustration of life under lockdown,

Henrike Scholten, *Crapshoots from the Subconscious*, 2020

sure. But that does not mean that this kind of play is not serious. During the five sessions, exercises that involved placing ourselves in other people's shoes, or pretending we were seeing an unfinished artwork as if it was complete, also facilitated insights that we may not have had otherwise.

Monika Balu, Face Beak & Topophones mask, 2021

Our practices are very different, but if there is an overarching theme to what we do, it might be that we all use a form of humor to reflect on the world around us. Our projects reflect life in changing times and within changing ecologies, they play with elements from pop culture, corporate culture, or fringe theories, and refer to history, art, and various aspects of life under lockdown.

According to **Huizinga**, all play means something. It is an essential aspect of life, found in the seriousness and make-believe of children's games, but that also explains a lot about sports, politics, and religious ceremonies. Playfulness and imagination may sound like innocent concepts, but they are not neutral. They are strategies we use to make sense of the world, and that help us make an impact on that world. They can be a very real way of making ideas visible, of turning something on its head, of saying something without having to say it. In a time where many normal social interactions - meetings, openings, casual drinks - necessarily took place online, such ordinary activities can start to feel hypothetical, like a ritual we perform. Why not propose a toast to that?

Cheers!

- 1 Pliny. Natural History, Volume IX: Books 33-35. Translated by H. Rackham. Loeb Classical Library 394. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1952. p.325
- 2 Johan Huizinga, Homo Ludens: proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur. Haarlem: Uitgeverij H.D. Tjeenk Willink. Vierde druk, 1952. p.29

CHANGING

PERSPEC TIVES

Jovana Štulić

with Natascha Rodenburg,
Samantha Pellarini, Paula Biemans
Anne Van Stormbroek.

NL Halverwege april was de eerste samenkomst van onze groep. Nieuwsgierig en ietwat onwennig begonnen we aan onze eerste sessie. Geen van ons had eerder met de *Das Arts* feedbackmethode gewerkt. We waren zeer benieuwd naar elkaar, maar ook naar elkaars werk en hoe de feedbackmethode een aanvulling op ons kunstenaarschap zou zijn. De online component bracht uitdaging met zich mee, want hoe presenteer je je werk en je kunstpraktijk, als je gelimiteerd wordt door de randen van je computerscherm?

De groep kunstenaars bestaat uit Anne van Stormbroek, Samantha Pellarini, Paula Biemans, Jovana Stulic en Natascha Rodenburg. De vastbeslotenheid en gedrevenheid van deze groep kunstenaars werkte aanstekelijk.

Al snel werd duidelijk dat onze groep meerdere thema's binnen de kunstpraktijk met elkaar gemeen heeft. Vrijwel iedereen is op een bepaalde manier nog zoekende naar iets. Het thema van de groep is samen te vatten in een zoektocht naar een thuis. *Working Towards Home* werd daarom onze quote. De metafoor van deze quote vertaalt zich in verschillende manieren waarop het onderzoek door ieder wordt benaderd. Dit overkoepelende thema wordt door ieder op een andere manier benaderd en onderzocht. In enkele gevallen is het heel duidelijk te zien wat er nog ontbreekt;

behoefte aan meer sturing in het werk, een bepaalde vorm van onderzoek, materiaalgebruik, taalgebruik. Soms is het echter ook iets ongrijpbaars. Een gevoel, een emotie, een spanning. 'Wie maakt het werk?' 'Wat is de positie van de maker?' 'Wat is het narratief, wat moet er verteld worden?' En de alsmaar terugkerende vraag bij elke sessie: 'Voor wie is het werk bedoeld?'

Gaandeweg ontstond er een groepsdynamiek waarin we elkaar vertrouwden en kwetsbaar durfden te zijn. Twijfels, angsten en gedachtespinsels kwamen ter sprake en dankzij de feedbackmethode kon er op een constructieve en veilige manier gereageerd worden.

Het gebrek aan verantwoording, verontschuldiging en het uitleggen van het werk maakte dat er vrijuit gesproken kon worden zonder onderbreking tijdens de sessies.

De Volgende Stap

Anne van Stormbroek toont ons een tweedeling in haar werk. Haar oudere werk (sculpturale poppen van keramiek) kan worden gezien als lieflijk, zacht en wellicht wat naïef, maar desalniettemin prachtig gemaakt met oog voor detail.

De recentere onderzoeken (de modder en het landschap van Texel) tonen meer lef, zijn brutaler en voelen veel vrijer en lossler. Waar ze eerder fotografie voornamelijk gebruikte ter documentatie zien we ook hierin een gewaagde en zeer spannende ontwikkeling in het nieuwere werk. De vraag die Anne stelt aan de groep is dus ook heel treffend;

Wat is een goede richting voor mijn werk?..

een vraag die vele malen terugkeert tijdens de sessies. We moedigen **Anne** aan het huidige onderzoek verder te ontwikkelen, waarbij ze moet durven om buiten de lijntjes van de conventie en het veilige te kleuren.

Samantha Pellarini is een van de kunstenaars die met dezelfde vraag worstelt: *Wat is de (mogelijke) volgende stap?* Momenteel is ze een eigen set Tarotkaarten aan het maken waarbij haar vrienden na een kaartlegging de archetype uitbeelden, volledig in kostuum.

Samantha Pellarini, *Myst-ik*, 2021

Photo by Klaudija Ylaite

Haar zeer ambitieuze project komt op een speelse, nonchalante wijze tot stand maar is nog niet helemaal geconcretiseerd. Er heerst een serieusheid en een bepaalde structuur waarmee Samantha ons meeneemt in haar magische wereld. Als wij haar vragen *waarom Tarot?* antwoordt ze kort:

It just happened. The cards came to me.

Het vat de essentie samen van de algehele sfeer van **Samantha's** onderzoekspraktijk en van haar als persoon; een beetje dromerig doch recht door zee.

Body of Work

Paula Biemans laat een indrukwekkende nieuwe video zien getiteld *The Soil as a Pelvis*. We zien een opname van grond, modder, dat in een soort spiegelbeeld aan elkaar is gemonteerd waardoor er een ruggengraat of heup wordt gesuggereerd. Dit werk is nog in ontwikkeling maar laat een veelbelovend experimenteel onderzoek zien. Paula vraagt ons; *Hoe vertel ik mijn verhaal?* We hebben het over een *body of work*, want zo wordt haar gehele kunstpraktijk ook aangereikt. Ook Jovana Stulic toont een *body of work*. Ze nodigt de kijker uit in een zoektocht naar identiteit die voortkomt uit haar jeugd, waarin ze opgroeide tussen twee culturen (Nederland en Servië). Met een nostalgische weemoed neemt ze ons mee in haar persoonlijke foto-archief. Ze toont een collectie van dingen, momenten, gebeurtenissen via verschillende media. De verschillende werken die Jovana toont versterken elkaar en het narratief dat verteld wordt. Er is een gevoel van een zeer persoonlijk verhaal, maar er is ook een gevoel van afstand in het werk. De kunstenaars willen meegenomen worden in de zoektocht naar identiteit en verlangen naar het vinden van een thuis en vragen; *How can we experience what you experience? Let us transition with you*. Het melancholische gevoel in het werk raakt Anne terwijl het werk voor Samantha aanvoelt alsof ze een cadeau krijgt.

Pizzapunt

Heart Work is hoe Natascha Rodenburg refereert aan haar kunstenaarspraktijk die ze op holistische wijze benadert. Ze vindt de connectie tussen geest (mind), lichaam (body) en ziel (spirit) zeer belangrijk.

Natascha voelde een bepaalde leegte, alsof er een pizzapunt uit een cirkel miste. Dit was het begin van een langdurig onderzoek dat startte met het tekenen van cirkels, maar liefst 5000. Het werk is met een bepaalde voorzichtigheid gemaakt. De cirkels zijn allen verbonden aan Natascha's emoties, wat haar werk zeer persoonlijk maakt. Het werk wordt door de groep omschreven met een symbolische metafoor; rouwen. Hierbij ontstaat gelijk de vraag bij Natascha: *Kan je kunst maken als je rouwt?*

Voor ons allen waren deze samenkomsten, ondanks dat het alleen online kon, zeer waardevol. We hebben veel verbinding gevonden in elkaar en elkaars werk. De thema's waarmee

we allen werken hadden veel raakvlakken met elkaar, wat deze sessies tot een succes heeft gemaakt. We begrepen elkaar goed, konden elkaar goede adviezen en tips geven en leerden daar zelf ook weer van.

De feedbackmethode stimuleert conversatie en benadrukt de urgentie van taal. De woordkeuze is heel belangrijk, niet alleen voor de maker die het werk presenteert en de vraag stelt, maar meer nog voor de gene die feedback geeft. De methode dwingt om in de juiste bewoording te formuleren wat je wilt zeggen. De seriusheid waarmee werd gewerkt en elk woord aandachtig werd ontleed binnen de groep is erg waardevol. Het versterkt de communicatie die je met jezelf en je eigen kunstpraktijk hebt, alsook de communicatie die je met de toeschouwer hebt. Het opent de dialoog.

Uiteindelijk kunnen we concluderen dat de kunstenaars in de groep allen op zoek zijn naar iets wat buiten zichzelf ligt. De zoektocht overstijgt het *zelf* (self).

Jovana Stulic, Child with Father, 2021. Pigment and glitter, resin on mdf

EN

Our group came together for the first time in mid-April. We began our session in a curious yet somewhat awkward manner, since none of us had previously worked with the *Das Arts* feedback method. Even so, we were eager to learn about one another's work and to find out how the feedback method could benefit our artistic practice. The online component posed a challenge, for how do you present your work and your practice if you are limited by the frame of your computer screen?

Natascha J. A. Rodenburg / Core Essence, Journey Essences (2009-now)

The group of artists consisted of Anne van Stormbroek, Samantha Pellarini, Paula Biemans, Jovana Štulic and Natascha Rodenburg. The resolve and drive of this group of artists proved contagious.

It quickly became apparent that our group shared a number of themes within artistic practice. Everybody was searching for something in a certain way. The theme of the group was best summarized as a search for a home. *Working Towards Home* therefore became our slogan. The metaphor of this slogan could be translated in various ways, depending on how each individual addresses it. This overarching theme was approached and explored by everybody in their own way. In some cases it was very clear what was still lacking - the need for more guidance in the work, a certain form of research, the use of materials, the use of language. Sometimes, however, it was something intangible - a feeling, an emotion, a tension. Who makes the work? What is the position of the maker? What is the narrative? What needs to be told? And the constantly recurring question in each session was: For whom is the work intended?

Gradually we achieved a certain group dynamic in which we trusted one another and were comfortable revealing our vulnerabilities. We discussed our doubts, fears and illusions,

and the feedback method ensured that everybody could react in a constructive and safe way. Moreover, the lack of having to justify or apologize for or explain the work allowed participants to freely speak their mind without interruption during the sessions.

The Next Step

Anne van Stormbroek showed us a divide in her work. Her earlier pieces (sculptural dolls made of ceramic) looked charming, soft, perhaps a little naïve, yet nonetheless wonderfully made, with an eye for detail. Her recent studies (the mud and the landscape of Texel) displayed more courage, were more brazen, and showed much more freedom. Whereas she previously used photography as a way of documenting things, we also noted a daring and very exciting development in this area in her recent work. The question that Anne posed to the group was therefore very apt:

What is a good direction for my work?

This question cropped up again and again during the sessions. We encouraged **Anne** to continue with the direction of her current research, and to have the courage to break conventions and work outside her comfort zone.

Paula Biemans, the soil as a pelvis (video still), 2020

Samantha Pellarini is another artist who struggles with the same question. *What could be my next step?* At present she is making her own set of Tarot cards in which her friends, after the cards are spread out, impersonate the archetype, completely in costume. Her highly ambitious project was carried out in a playful and nonchalant manner but had yet to reach its final form. There was a prevailing sense of seriousness and a certain structure with which **Samantha** drew us into her magical world. When asked *Why Tarot?* her answer was brief:

If just happened. The cards came to me.

That summarized the essence of **Samantha's** research practice and her personality: a little dreamy yet fond of straight talking.

Body of Work

Paula Biemans showed us an impressive new video entitled **The Soil as a Pelvis**. We saw a recording of soil, mud, which was edited into a kind of mirror image to suggest a backbone or hip. This work was still in development, but it revealed promising and experimental research. **Paula** asked us: How do I tell my story? We were dealing here with a body of work, because that's how her whole artistic practice is presented. **Jovana Stulic** also showed a body of work. She invites the viewer on a search for identity that stems from her youth, in which she grew up between two cultures (Dutch and Serbian). She took us into her personal photo archive with a sense of nostalgic melancholy. She showed a collection of things, moments and events through various media. The various works that Jovana showed enhance one another and the narrative being told. There was a sense of a deeply personal story, yet also a feeling of distance in the work. The artists wanted to be swept along on the search for identity and the desire to find a home and ask:

How can we experience what you experience? Let us transition with you. The sense of melancholy in the work touched **Anne**, while for **Samantha** the work felt like receiving a present.

Pizzapunt

Heart Work was how **Natascha Rodenburg** described her artistic practice, which she approaches in a holistic way. For her the connection between the mind, body and spirit is very important.

Natascha felt a certain emptiness, as though a slice of pizza was missing from the circle. This marked the start of a lengthy study that began with drawing circles, no fewer than 5000. The work was made with a certain caution. The circles were all connected to Natascha's emotions, which made her work deeply personal. The group described the work with a symbolic metaphor: mourning. And Natascha immediately asked: Can you make art while mourning?

Despite the fact that they took place online, all of us felt that these sessions were incredibly useful. We found a lot of connection with one another and our art. The themes on which we are all working display numerous overlaps, which is what made these sessions such a success. We understood one another very well, were able to offer sound advice and tips, and also learned a lot about ourselves in the process.

The feedback method stimulated conversation and emphasized the urgency of language. The choice of words was very important, not only for the maker presenting the work and asking the questions, but also for those offering feedback. The method forced us to formulate precisely what we wanted to say with the right words. The serious nature of the sessions and the way in which every word was carefully dissected by the group proved invaluable. It strengthened the communication with ourselves and our own artistic practice, as well as our communication with viewers. It opened up the dialogue.

In conclusion, the artists in the group were all searching for something outside of themselves. And that search transcended the self.

Anne van Stormbroek, *Stil*, 2019

LEARNING BY UN- LEARNING

Julia Aionesi

with Martina dal Brollo, Anthea Bush,
Pieter Augustijn, Kamile Cesnaviciute

NL

De start van dit project werd gevormd door wat woorden die ik tegenkwam en die maar door mijn hoofd bleven spoken. Ze kwamen uit een van de teksten die we moesten lezen voordat we op pad gingen, namelijk *From Criticism to Critique to Criticality* door Irit Rogoff. Ze gaan als volgt:

“recognising the limitations of one’s thought for one does not learn something new until one unlearns something old, otherwise one is simply adding information rather than rethinking a structure.”

Ik denk dat het idee van leren door te ontleren een drijvende kracht is geweest achter de dialoog van onze groep, die bestond uit Anthea Bush, Martina Dal Brollo, Pieter Augustijn, Kamile Cesnaviciute en mijzelf, Iulia Aionesi. Door een stapje terug te nemen konden we samen ruimte creëren, week na week, waar de conversatie kon stromen en bloeien, en die het betreden van onbegaan terrein stimuleerde. Gedurende het project probeerde ik op chaotische wijze de rode draad te vinden, om uiteindelijk te beseffen dat ik die al die tijd al in handen had - in het idee van collectiviteit. Wat ons verbond waren niet per se de terugkerende thema’s in ons werk, maar de behoefte en de nieuwsgierigheid om het relationele te onderzoeken - of dat nu op sociaal, ecologisch, politiek of persoonlijk gebied was.

Martina Dal Brollo, Inner Landscape, 2020

Toen ik in het project stapte, probeerde ik als een spons te zijn, alle input absorberend. Als een schrijver aan het begin van haar pad zag ik er het nut niet van in om mijn eigen werk te presenteren, ik dacht ook niet dat ik het zou hoeven te presenteren, en ik probeerde comfortabel als waarnemer aan de zijlijn te blijven zitten, in plaats van bij te dragen als deelnemer. Ik stond op het punt om me te realiseren dat passiviteit niet werkt bij het vormen van een collectief, zeker niet bij het volgen van de DA&Arts feedback methode. De bedoeling van deze methode is om een veilige basis te creëren voor kwetsbare interacties, een ontmoetingspunt waar onze artistieke uitingen konden kruisen en botsen, waar onze verwachtingen uit elkaar zouden spatten doordat we geen verdedigende houding aan konden nemen.

Goed, laat me je door onze sessies leiden.

DINSDAGOGHTEND, WEKKER OM 8.30. SCROLL IN BED TOT 9.00. STA OP - DOUCHE - KLEED JE AAN - LUISTER NAAR JE FAVORIETE RADIOPROGRAMMA - 9.30 ONTBIJT - 9.40 GEHAAST KOFFIE MAKEN - 9.45 OPEN DE JITSI LINK - ZEG HOI - OPEN HET MIRO BOARD - SAMEN KOFFIE DRINKEN. 10.00 BEGIN PRESENTATIE - TIMER - MODERATOR - RODDELRONDE - 'OPNAME IS GESTART' - FEEDBACK RONDE - 'WAT VOOR MIJ WERKTE' - PRESENTATOR OP MUTE - 'ALS EEN KUNSTENAAR, BEZOEKER, CURATOR, ONDERZOEKER, SCHRIJVER, NIEUWSGIERIG IEMAND HEB IK NODIG DAT...' - NOG STEEDS OP MUTE - WAAROM, WIE, HOE, WANNEER, WAAR, WAT - 'OPNAME IS BEËINDIGD' - KOFFIEPAUZE - 'OPNAME IS GESTART' - VAN MUTE AF - CONCEPTEN? - MEER CONCEPTEN? - POST-ITS - REFLECTIE - CONVERSATIE - DIALOOG - 'HEB JE DIT GELEZEN?' - TIPS EN TRUCJES - HULPBRONNEN - KLETSEN - TOT SLOT - 12.30 - 'HOE IS DE TIJD ZO SNEL GEGAAN?' - TIJD OM TE LUNCHEN - DAAG, TOT VOLGENDE WEEK! - WHATSAPP BERICHTJES - MEER BRONNEN - PERSOONLIJKE BRIEF.

*NB: afhankelijk van de deelnemer kan dit schema afwijken.

Begin volgende week vanaf het begin.

Het spelen met deze nieuwe feedbackmethode is een waardevolle oefening en een gezamenlijke inspanning, aangezien dat proces van geven en ontvangen niet onzelfzuchtig is. Al pogend feedback te omarmen, stuiten we op ons meest essentiële communicatiemiddel - de taal. We leren de kracht van onze woorden te begrijpen, en hun vermogen om de helderheid van onze gesprekken te vormen of te vervormen. We deconstrueren onze individuele communicatiesystemen om vervolgens gemeenschappelijke systemen op te bouwen waarin onze woorden een transformerend potentieel kunnen hebben. We beseffen dat het tijd wordt om wat kritische afstand van ons werk te nemen, we leunen achteruit en luisteren, accepteren waar we geen controle over hebben. Zodra we die behoefte aan controle hebben losgelaten, kunnen we beginnen met het bouwen van de relaties die we in de wereld willen terug zien, wat me weer terugbrengt naar het thema van relationaliteit en de thema's die we bespraken tijdens onze feedback sessies.

Dit is een kort wandelingetje over de paden die we hebben uitgekozen om te bespreken.

Wat bijvoorbeeld centraal staat in **Antheas** werk is de verbinding/ontkoppeling van de mens met/van de stedelijke omgeving. In haar schilderijen en levende sculpturen verkent ze de intimiteit en fragiliteit van mensen en planten. In haar laatste serie ontwikkelde ze een fascinatie met de aardappel als een levend organisme dat transformeert door de tijd, waarbij ze de geschiedenis van de aardappel onderzoekt in de Europese sociale context. Ook **Martina** onderzoekt de verbinding tussen mensen en hun leefomgeving in haar interdisciplinaire werk. Door gebruik te maken van archiefonderzoek en data-analyse verweeft ze de sporen en de geschiedenissen die we achterlaten door milieuvervuiling en afval, en legt ze onze directe betrokkenheid bij deze processen bloot. **Pieter** houdt zich bezig met de intermenselijke relaties die we door kunst kunnen opbouwen in onze leefgemeenschappen. Hij gebruikt verschillende participatie-instrumenten om openbare ruimtes en hun deelnemers te activeren en zo een gesprek op gang te brengen en dialoog te creëren. **Kamile** schildert de hiërarchische relaties die we zo regelmatig ervaren in het dagelijks leven. Ze articuleert haar furie richting het kapitalisme, onderdrukkende machtsstructuren, en de kloof tussen sociale klassen via haar speelse, vreemde,

bijna buitenaardse personages. En wat mijzelf betreft, mijn schrijven streeft er naar om de machtsdynamieken bloot te leggen die op perverse wijze onze menselijke ervaringen vormen. Door taal in te zetten wil ik een gesprek op gang brengen over de relaties die we kunnen bouwen en die we ons voor kunnen stellen.

Ik denk dat je je nu misschien wel afvraagt: wat hebben we eigenlijk geleerd door te ontleren? Wat hebben we achtergelaten en wat hebben we verworven door deze ervaring?

Ontleren

kritiek

aannames
individualisme
schaamte
beperkingen

spreken
defensief zijn
angst
controle

Leren

kritikaliteit

communicatie
collectiviteit
waardering
mogelijkheden

luisteren
kwetsbaar zijn
hoop
vrijheid

Dit is uiteraard geen volledige lijst aangezien ik vrij zeker ben dat we andere dingen hebben geleerd die aan mijn geheugen zijn ontsnapt. Maar hij biedt een startpunt voor het ontwikkelen van een nieuw vocabulaire dat ons de broodnodige handvatten geeft om feedback te gebruiken op een constructieve, tedere, en waarachtige manier. Deelname aan dit project heeft mijn kijk op feedback in het algemeen veranderd, heeft het dichterbij gebracht tot wat het zou moeten en zou kunnen zijn - een verbeeldende oefening in plaats van een doodlopende weg, een uitwisseling in plaats van een hiërarchische stellingname, een geschenk dat wacht om ontvangen te worden.

Iulia Aionesi, thinking collectively, 2021

EN

The dawn of the project has been marked by an encounter with a couple of words that kept looping in my head. These words come from one of the texts we were assigned to read before hopping on this journey, namely *From Criticism to Critique to Criticality* by Irit Rogoff. And it goes like this:

“recognising the limitations of one’s thought for one does not learn something new until one unlearns something old, otherwise one is simply adding information rather than rethinking a structure.”

Anthea Bush, *Growing Stone V* (detail), 2021

I think the idea of learning by unlearning has been a driving force behind the dialogue of our group composed of Anthea Bush, Martina Dal Brollo, Pieter Augustijn, Kamile Česnavičiute and me, Iulia Aionesi. By taking a step back we managed to build a new space together, week by week, a space where conversation could flow and flourish, stimulating the opening of untethered territories. Throughout the course of the project I chaotically tried seeking the red thread, only to realise it was in front of my eyes all along - in the idea of collectivity. What connected us all was not necessarily the recurrent topics present in our work, but the desire and curiosity to investigate relationality - be it social, ecological, political or personal.

When stepping into the project I tried to act like a sponge, absorbing all the input floating around me. As a writer at the beginning of my path, I did not see the necessity of presenting my own work, and neither did I think I had to, trying to sit comfortably on the sidelines as an observer rather than a contributing participant. I was about to realise being passive would not work when forming a collective, especially when following the DAF Arts feedback method. The praxis of this method was to build a safe ground for vulnerable interactions, a meeting point where our artistic expressions could intersect and collide, where our expectations would shatter by the failure of being defensive.

Now, let me walk you through our sessions:

TUESDAY MORNING, 8:30 ALARM. SCROLL IN BED UNTIL 9:00. GET UP - GO SHOWER - DRESS UP - LISTEN TO YOUR FAVOURITE RADIO SHOW - 9:30 BREAKFAST - 9:40 MAKE COFFEE IN A RUSH - 9:45 OPEN JITSI LINK - SAY HI - OPEN MIRO BOARD - DRINK COFFEE TOGETHER. 10:00 START PRESENTATION - TIMER - MODERATOR - GOSSIP ROUND - 'RECORDING IS ON' - FEEDBACK ROUND - 'WHAT WORKED FOR ME' - PRESENTER ON MUTE - 'AS AN ARTIST, VISITOR, CURATOR, PARENT, RESEARCHER, WRITER, NOSY PERSON I NEED...' - STILL ON MUTE - WHY, WHO, HOW, WHEN, WHERE, WHICH - 'RECORDING HAS STOPPED' - COFFEE BREAK - 'RECORDING IS ON' - UNMUTE - CONCEPTS? - MORE CONCEPTS? - STICKY NOTES - REFLECTION - CONVERSATION - DIALOGUE - 'DID YOU READ...?' - TIPS & TRICKS - RESOURCES - ADVICE - CHIT-CHAT - CLOSING REMARKS - 12:30 - 'HOW DID TIME PASS THIS FAST?' - TIME FOR LUNCH - BYE, SEE YOU NEXT WEEK! - WHATSAPP MESSAGES - MORE REFERENCES - PERSONAL LETTER.

*note: this schedule is subject to change depending on the member

Kamile Cesnaviciute, Project 'Big Sleep' in SIGN with Klaske Bootsma, 2020

Start all over next week.

Playing with this new feedback method has been a worthwhile exercise and a collective effort, as the process of giving and receiving is not a selfless act. In trying to embrace feedback we stumble upon our most essential tool of communication - language. We come to understand the power behind our words, and their capacity to either construct or obstruct the clarity of our conversations. We deconstruct our individual communication systems only to reconstruct communal ones, where our words can hold a transformative potential. We realise it's about time we take

critical distance from our work, sit back and listen, accepting what's beyond our control. Once we've cracked this need for control, we can start building the types of relationships we want to see in the world, bringing me back to the idea of relationality and the themes discussed during our feedback sessions.

This is a short stroll on the paths we have chosen to discuss.

For example, what is central in Anthea's work is the connection/disconnection of humans with/from urban settings. Through her paintings and living sculptures, she explores the idea of intimacy and fragility of plants and humans. In her last series, she developed a fascination with the potato as a living organism that morphs through time, researching its history in the European social context. Martina also examines the connection between people and their environments, through her cross-disciplinary work. By using archival practices and data analysis, she weaves traces and histories we leave behind through environmental pollution and waste, exposing our condition as direct agents of such actions. On the other hand, Pieter is engaged with interpersonal relationships that we construct by artistic means in our communities. He employs several participatory tools to activate public spaces and their members in order

to stir conversation and create dialogue. Last but not least, Kamile paints hierarchical relationships that we so often experience in our daily lives. She's channeling her rage towards capitalism, oppressive structures and the gaps between social classes through her playful, weird, alien-like characters. As far as I'm concerned, my writing strives to uncover all these power dynamics that perversely penetrate our human experiences. Through my use of language I want to facilitate a conversation about the types of relationships we can build and imagine, together.

I guess by now you'd be wondering what did we actually learn by unlearning? What did we leave behind and what did we gain through this experience?

<i>Unlearn</i>	<i>Learn</i>
criticism	criticality
assumptions	communication
individualism	collectivism
shame	appreciation
limitations	possibilities
speaking	listening
being defensive	being vulnerable
fear	hope
control	freedom

This is clearly not an exhaustive list as I'm quite confident there are other things we have learnt, slipping through the cracks of my memory. But it is the starting point for developing a new vocabulary, one that can give us the necessary tools to use feedback in a constructive, tender and truthful manner. Being part of this project did change the way I feel about feedback in general, bringing it closer to what it should and could be - an imaginative exercise rather than a dead end, an exchange rather than a hierarchical positioning, a gift waiting to be received.

Pieter Augustijn, 'Kijk, hoe ik je ben vergeten: de reiniging van een vergeten anti-kernwapenmonument', 2019. Collective cleaning

Initiatiefnemers / Initiators

Kunsthuis SYB (Josine Sibum Siderius)
& Kunstinitiatief VHDG (Agnes Winter)

Coördinator / Coordinator

Lola Diaz Cantoni

Deelnemers / Participants

Koos Buist, Marc Paulusma, Iulia Aionesi,
Laura Zwaneveld, Eleni Tsompanidou,
Martina dal Brolo, Amber Veel, Dinnis van Dijken,
Natascha Rodenberg, Klaudija Ylaite,
Jovana Stulic, Celine Wierda, Aebele Trijsburg,
Kamile Cesnaviciute, Pieter Augustijn,
Marnix Sixma, Paula Biemans, Anthea Bush,
Nynke Brandsma, Samantha Pellarini,
Aalt van de Glind, Monika Balu, Henrike Scholten,
Gitte Brugman and Anne van Stormbroek.

Schrijvers / Writers

Iulia Aionesi, Dinnis van Dijken, Henrike Scholten,
Jovana Stulic and Gitte Brugman.

Redacteur / Editor

Brenda Tempelaar

Vertalers / Translators

Ruby de Vos and Billy Nolan

Grafisch ontwerp

/ Graphic design

Michiel Teeuw

Lettertypes / Fonts

Anthony *sans*

by Sun Young Oh

via Velvetyne.fr

Gap Sans by

Étienne Ozeray and

Alexandre Liziard

DAS Arts Feedback

docent / DAS Arts

Feedback instructor:

Manolis Tsipos

Dit project is tot stand gekomen in het kader van Artist in Space, een project van Noordenaars ondersteund door het Mondriaan Fonds en We The North. Kunstinitiatief VHDG wordt ondersteund door het Mondriaan Fonds, de Provincie Fryslân, BankGiro Loterij Fonds en Gemeente Leeuwarden. Kunsthuis SYB wordt ondersteund door het Mondriaan Fonds en de Provincie Fryslân.

provincje fryslân
provincie fryslân

BankGiro
Loterij

M
mondriaan
fonds

NOORDENAARS

SYB VH DG
KUNSTINITIATIEF
VOORHEEN DE GEMEENTE

This project was realized within the context of Artist in Space, a project by Noordenaars supported by the Mondriaan Fund and We The North. Art Initiative VH DG is supported by the Mondriaan Fund, the Province of Fryslân, BankGiro Loterij Fund and Gemeente Leeuwarden, Kunsthuis SYB is supported by the Mondriaan Fund and the Province of Fryslân.

